

Kæmper og andet godtfolk

af Valdemar Poulsen

”I hine Dage, da Gudssønnerne gik ind til Menneskedøtrene og disse fødte dem Børn – men også senere hen i Tiden – levede Kæmperne paa Jorden. Det er Heltene, hvis Ry når tilbage til Fortids Dage” – sådan står der i Første Mosebog kapitel 6.4. Noget antyder, at det har ligget dybt i vor kultur at tro på mennesker eller menneskelignende væsener i overstørrelse.

Om de undertiden bugtede åse af smeltevandssand i det danske istidslandskab hed det i folkemunde, at det var sand, der var drysset ud fra en utæt sæk, slængt over skulderen på en kæmpe eller trolld, mens han gik hen over terrænet.

Heri var der ikke noget håndgribeligt, men helt anderledes blev det, da forsteningrester af kæmperne dukkede op! De fund, som skal omtales her, stammer stort set fra 1600–1700-tallet med det danske fund fra 1891 som en undtagelse.

I gamle dage troede nogle, at forsteninger af enhver art i jordlagene skyldtes en ’mystisk i jorden virkende kraft’. Andre mente, at stjernerne spillede ind, og andre igen så forsteninger som ’naturens spøg eller skæmt’ (*lusus naturae*). Alligevel forstod man efterhånden, at der virkelig var tale om rester af fortidige organismer, selv om deres virkelige alder ikke var erkendt.

Den tænksomme læser har nok allerede gættet, at de fund, som skal omtales, ikke har noget med mennesker at gøre, og temaet har kort været berørt i et gammelt nummer af VARV (1968/2). Den græske filosof *Empledokles* taler for mere end 400 år f.Kr. om udgravninger af en uddød kæmpeslæggt på Sicilien. Kæmperne havde et stort hul i panden, så det var naturligt at antage, at de store hovedskaller måtte have tilhørt et stort enøjet uhyre. Det kender vi igen fra odysseen, hvor Odysseus og hans mænd blev indespærret i en hule af den enøjede kyklop Polyfem. Tidligt i vort århundrede kunne den tyske palæontolog *O. Abel* godtgøre, at det drejer sig om en nu uddød race af dværgelefanter fra Kvartærtiden. Det må være kraniernes sammenhængende næseåbninger, som var blevet antaget for en øjenhule, mens de mindre fremtrædende øjenhuler sidder længere nede på siden!

At det skulle være elefanter, var allerede tidligere blevet påstået af jesuiten *Athanasius Kircher* i 1678 i det berømte værk *Mundus Subterraneus* (’Den underjordiske verden’) – han påstod endda, at elefanterne var blevet bragt over fra Afrika under en tidligere krig, og at skeletterne stammede fra dem, der var blevet dræbt under slagene.

Kircher nævner ligeledes et fund ved klostret i Reyden i 1557, efter en storm, hvorunder et stort egetræ var blæst omkuld. Der lå resterne af den såkaldte Luzerner kæmpe. Resterne blev ført til Luzern, hvor de vakte stor opmærksomhed. Kæmpen endte sågar med at blive byvåbenskjoldbærer.

Under udgravningerne ved anlæggelsen af Stefansdomkirken i Wien fandtes i året 1443 en knogle af en kæmpe. Fundet anbragtes senere ved hovedportalen til dommen, og sad der i lange tider. Portalen hedder den dag i dag 'das Riesentor'.

Et andet berømt fund er *Teutubochus Rex* – nemlig den i kampen mod Marius faldne Kimbrerkonge. Dette skelet blev fundet af kirurgen Mazurier ved Chaumont i Frankrig i 1613.

Ved Hundssteig ved Krems i Østrig fandtes i 1645 rester af en kæmpe. Det skete under en belejring, hvorunder nogle svenske soldater ved anlæggelsen af en retirade traf på skeletdelene, der var indlejret i Löss. Ud fra størrelsesforholdet mellem hovedskal og tænder blev vægten af kæmpen beregnet til 24000 pund!

Kircher, som refererer de nævnte fund, har ikke selv set dem, og i et følgende afsnit spørger han, om der virkelig i naturen kan forekomme så monstrøse størrelser. At der findes kæmper tvivler han ikke om – og siger: "At der undertiden opdages begravne Knogler, der kan betegnes som Ossa Gigantum, kan ikke nægtes, thi ud fra ovenstående Bemærkninger kan Giganterne være bemærkelsesværdigt store Mennesker, som selv den hellige Skrift bevidner (Første Mosebog, Kap. 6)". Kircher nævner derefter flere eksempler på store mennesker. Således blev Kejser Maximilian år 1511, bevidnet af Surio, skænket en gigant stammende fra Polen og som på grund af kropsstørrelsen alene til frokost fortærede en kalv og et får.

Der er god grund til at tro, at resterne af alle disse kæmper er knogler og tænder fra den uddøde elefant mammuten. Denne elefant havde en stor udbredelse under istiden i de isfri områder uden for indlandsisen og inden isen var nået frem. De store knogler og massive tænder har i mange tilfælde kunnet overleve at blive ført bort med den levende is eller smeltevandet for at blive indlejret i istidslagene.

'Kæmper' er også kendt fra vore breddegrader – blandt andet har fundet af Stärkodders (Starkad) ene kindtand. Hvordan dette er kommet i stand fremgår af Nornegest saga. Her beskrives kampen mellem kæmpen Starkad og helten Sigurd Fafnersbane:....."Hvem er du som laster mig så svært?", sagde Starkad.

Figur 1. Forskellige kæmper i 'korrekte' indbyrdes størrelsesforhold. Efter Athanasius Kircher i 1678. Homo ordinarius (mindste figur) er den almindelige mand, og lige ved siden af står Goliath. Den største kæmpe er angivet at være 200 underarmslængder høj – eller ca. 60 meter! I første linie under billedet nægter Kircher at tro på kæmper, der overstiger 30, 60, 100, 200 underarmslængder (cubitos).

Gigantis Sceleton

in monte Ericæ propè Drepanum
invenit Boccatio teste 200 cu-
bitorum .

Homines autem fuisse unquam, qui 30. 60. æstimationem in se continet pedes duos, & 100. 200. cubitos excederent, pernego: & pes Geometricus palmum Romanum unum

Sigurd sagde ham sit navn. ”Er det dig, der kaldes Fovnersbane?”, sagde Starkad. Sigurd sagde: ”Ja”, og saa ville Starkad fly – men Sigurd satte efter ham, svang sværdet Gram og knuste Tandgjærdet for ham med Hjaltet, saa at Kindtænder faldt ud, og han var skamslaaet, og saa bød han den Hund se at komme derfra. Starkad flyede, men jeg – Nornegest – tog den ene Kindtand, og nu hænger den i en Klokkestreng i Lund i Danmark. Den vejer sex Øre og Folk tykkes, at den er mærkelig at se”....

I Arild Huitfeldt's *Danmarks Riges Krønnike* (1500-tallet) findes tanden omtalt to steder. Her hedder: ”Henrich Æmeltorp skal haffve hafft hans Tand, den vaar toloff Tomelfingre omkring” – og et andet sted: ”Henrich Æmeltorp skal haffve hafft en Sterckodders Tand, som blev funden udi Skaane – var halfanden Tomelfinger lang”

Materialet er ikke bevaret – men størrelsen passer godt med en mammuttand.

Det lille strejftog gennem historien kan passende rundes af med et dansk fund fra 1891, beskrevet af en Krigsraar og Dannebrogsmænd, som givetvis på grund af alder havde mistet sit klarsyn. Herunder citeres udvalgte afsnit af beskrivelsen af *Stenmanden*, publiceret i 1895. ’Han’ har været godt 2 meter høj.

Det drejer sig om flint, som alle kender særdeles vel fra vort skrivekridt. Flintknolde kan antage fantastiske former, men den gamle Krigsraad har haft en ualmindelig god fantasi – hør bare:

” I Året 1891, i November Maaned, da der skete en Udgravning til en Kælder i Brandinspektør Wivels Eiendom i Svendborg Bys Møllergade, fandtes der i en Dybde af ca. 7 Alen liggende i en blaaagtigkalket Mergeljord en Flintestensblok, formet ganske som Overkroppen af et menneske; desværre var, da jeg kom til, alle de dertil hørende Legemsdele afslaaede og spredte omkring, hvilket kan bevidnes af 4 Arbeidsmænd samt af Eieren. ...Som Bevis for, at det er et forflintet Menneske, der fandtes her, i en Afstand af ca. 100 Alen fra Vor Frue Kirke, anføres følgende:”

”I Mandens Hovede sees, hvorledes Hjernen ligger i Zigzag under et stykke af Hovedskallen, som jeg har slaaet af ved den lille blodaareaabning over Nakken (se Dr. Ruffs Sundhedslexicon Side 349).

Øjnene: Det venstre Øieæble med pupillen lidt rundbuget og tilsyneladende hult, naar man slaar på det; det høire øieæble er mere fladt.

En regelmæssig Næse med 2 Næseboer (Næsen var slaaet af, men fandtes i Nærheden af Stedet, og jeg har fastsat den med Cement).

Øreaabningerne: I det høire Øre er en Aabning ind i Hovedet paa ca. 5 1/2 Tomme, i det venstre ca. 2 Tommer; dette er borte. Der er udtaget af Øreaabningen en kalkagtig Masse, som er bevaret i en Æske.

Munden med smaa tænder kan sees.

Figur 2. Stenmanden fra Svendborg. Efter originalfoto, 1895.

Overkroppen: Vægt ca. 270 Pund. ...I høire Bryst er en Aabning ind på 6 Tommers Dybde, i venstre Bryst en Aabning paa 2 Tommer. Det venstre Bryst er trukket over mod det høire Bryst, imedens dets Kisel var flydende. Hele Overkroppen er ca. 30 Tommer høi og 39 Tommer i Omfang om Brystet, men dertil kommer saa Lændehvirvelsøilen og Krydset.

Armene: I den venstre Arm sidder et kalkagtigt Ben med en Flintestensmasse i Midten (sort, formodentlig Marv). Den høire Arm sidder fast.

Bugen: Der laa på Lændehvirvelsøilen, hvor man ser Navlen og Blindtarmens Leie tværs over den til den venstre Side til den nedstigende Endétarm, samt hvor der kan sees noget af Mavens Indre. Der fandtes ogsaa 2 Nyrer og Milt.

Bækkenet: Bækkenknoglerne, Skambensfugen, Hoftebenene, den tverliggende nedstigende Tyktarm (Endetarm), hvori der sidder et løst kalkagtigt Stykke i Tarmens Aabning.

Blæren: med krystalliseret Urin, Sten i Blæren ses tydeligt. Den har tilhørt Stenmanden, da den er funden sammen med det mandlige Lem, som er i Erectionstilstand. Forhuden sees, Aabninger i begge Ender sees.

Pungen eller Broklegenet; med Testikelbrok, hvorpaa det mandlige Lem havde Leie og Testikler, hvoraf den høire sidder fast, den venstre er slaaet løs og er beskadiget.

Fødderne: Hvoraf den venstre er en Klumpfod med Aabning ind i Hælbenet, hvorigjennem de Millioner af Smaadyr, som der danne Flinten, have haft deres Gjennemgang. Fodsaalen sees her tydeligt.

Alle de på Stenlegemet værende Aabninger vare som lukkede med en Slags Vox eller Kalk, som jeg har taget ud og opbevaret i flere Æsker.

Mandens Høide har været hen ved 79 Tommer efter Opmaaling.”

Krigsraaden har inden publiceringen mødt megen kritik, som han dog afviser i *Fortalen til Stenmanden*: ”Med hvilken ret kan da Høilærde, som aldrig have seet eller nøiagtig undersøgt en forstenet Mand, paastaa og skrive, at det er Galmandsværk at kalde ham for et forstenet Menneske; thi hvem kan tvivle paa Almagts Visdom og Kraftens Gerninger. Den af mig fundne forflintede (forstenede) Mand er i besiddelse af alle de Egenskaber, et Menneske har.”

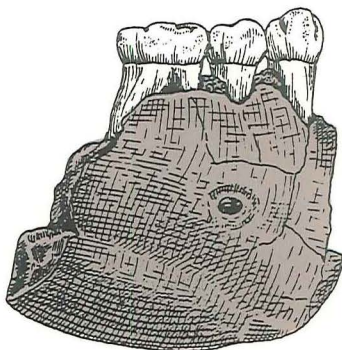
Læseren vil måske spørge, om man da aldrig har fundet rester af virkelige kæmper? Det har man rent faktisk i et par tilfælde, men nu skal vi mere end 1 million år tilbage i tiden.

På Java er fundet et par grove underkæber, som er henført til en slægt *Meganthropus*. Omend ikke en egentlig ’kæmpe’ har det været en stor form med en længde af første kindtand på 14,5 mm mod 11,1 mm hos nutidsmennesket.

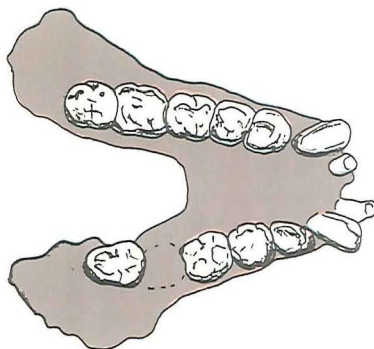
Meganthropus har været foreslået som en asiatisk variant eller repræsentant for

det velkendte afrikanske fortidsmenneske *Australopithecus* (se f. eks. VARV, 1968/2). Imidlertid har man aldrig kunnet dokumentere tilstedeværelsen af *Australopithecus*-gruppen i Asien. Det er lettere at tro på slægtsskab med *Homo erectus* ('Javamanden', tidligere kaldt *Pithecanthropus*), som var vidt udbredt i Asien.

En anden slægt, *Gigantopithecus*, er fundet i Kina, i første omgang repræsenteret af meget store, menneskeagtige tænder. De blev fundet ved at gennemsnøge en række apoteker i det sydlige Kina. Fossile benstumper og tænder har under betegnelsen 'dragetænder' været solgt som undergørende medicin, og stederne, hvor de fandtes, har været hemmeligholdte. I 1956 lykkedes det dog at finde den oprindelige lokalitet; en grotte i provinsen Kwangsi, og der fandt man tre meget store underkæber. I dag kendes omkring 1000 løse tænder og 4 underkæber. Enkelte har ment, at den kinesiske form var stamfader til den lige omtalte *Australopithecus*, men det er ret usandsynligt – se forrige afsnit. Flertallet vil nu fjerne *Gigantopithecus* fra menneskelinien. I alle tilfælde har det dog været en acceptabel 'kæmpe' med en skønnet højde på op til 2 1/2 meter!

Figur 3. Underkæbefragment af *Megantropus palaeojavanicus*. Sangiran, Java. Fragmentet er 5 1/2 cm langt. Efter v. Koenigswald.

Figur 4. Underkæbe fra en han af *Gigantopithecus blacki*. Liucheng, Sydkina. Kæbestykket er ca. 14 cm langt.

Der kan være mere grund til at tro, at *Gigantopithecus* kunne være en slægtning af nutidens **orangutang**, som lever på Borneo og Sumatra – og det leder straks fantasien i en helt anden retning.

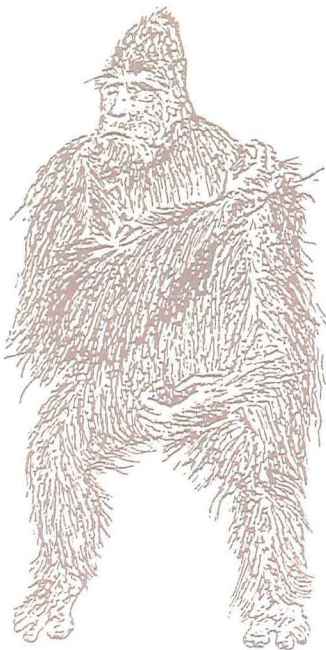
I de senere år har der været talt meget om 'Den afskyelige snemand', Yeti'en i Himalayaområdet – mest kendt fra fodaftryk, som er betydeligt større end aftryk fra menneskefødder. Enkelte øjenvidner har set selve yetien, der beskrives som et over 2 meter højt væsen, og som har en kraftig **rødbrun** pels. Blandt

menneskeaber er det kun hos orangutan'en, at denne farve forekommer. Kan yetien eventuelt tænkes at være en efterkommer af *Gigantopithecus*? ..tankevækkende.

Væsener af størrelse og udseende som 'den afskyelige snemand' er også observeret - og endda filmet! - i det vestlige Amerika. Her huserer Sasquatch'en, mere almindelig omtalt som 'Bigfoot', da den er bedst kendt fra fodaftryk.

Der er så mange observationer, at der næppe er tale om svindelnumre - på den anden side ved man endnu så lidt, at en pålidelig placering af disse 'kæmper' i det zoologiske system må høre fremtiden til.

Hvis læseren undervejs har trukket på smilebåndet, må man huske på, at de forfattere, der har fortalt om resterne af de fossile 'kæmper', alle var alvorsmænd. Vil læsere om 500 år mon ikke kunne smile over noget, der er skrevet af nutidens alvorsmænd?

Figur 5. Yeti fra Himalaya. Tegnet efter en øjenvidneskildring.